

УДК 35.336.711

ПРОГРАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБАНКІВСЬКОГО РИНКУ УКРАЇНИ**Онищенко Н.В.,****Гірман Ю.В.***ПАТ «Банк Альянс»***Лехіцький А.І.***Національна академія управління*

Стаття присвячена дослідженню інструментів валютного регулювання на міжбанківському ринку та огляду програм державної підтримки. Проведено порівняльну характеристику з виділенням сильних та слабких сторін заходів по валютному регулюванню діяльності банківської системи та ринку в цілому. Досліджено набір інструментів які використовував регулятор в особі Національного банку України у 2014-2016р.р. по стабілізації курс національної валюти в умовах трансформації банківського ринку та початку бойових дій на сході України.

Проаналізовано операції на відкритому ринку, заходи зовнішньоторгівельної політики, використання валютних резервів в іноземних валютах для підтримки ринку та особливості вітчизняних норм до валютного контролю, як вимоги, якої дотримуються клієнти банків при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Сформовано рекомендації щодо подальшого валютного регулювання та програм державної підтримки, які дадуть змогу розвивати імпортозаміщення та ефективно валютне регулювання без при знаків фіктивності діяльності.

Ключові слова: валютне регулювання, валютний контроль, програми підтримки, відкритий ринок, зміна обсягів обов'язкових банківських резервів, монетарна політика

UDC 35.336.711

PROGRAMS OF GOVERNMENT SUPPORT AND EXCHANGE REGULATION OF THE INTERBANK MARKET OF UKRAINE**Onyshenko N.,****Girman Y.***PJSC "Bank Alliance"***Lechitsky A.***National Academy of Management*

The article is devoted to research of instruments of currency regulation on the interbank market and review of state support programs. The comparative characteristic with the allocation of strengths and weaknesses of the measures on the currency regulation of the banking system and the market as a whole has been carried out. The methodology used

© **Онищенко Н.В., Гірман Ю.В. ПАТ «Банк Альянс», Лехіцький А.І., 2017**

by the regulator - National Bank of Ukraine in 2014-2016 in order to stabilize the course of the national currency in the conditions of the bank market transformation and the beginning of hostilities in the east of Ukraine, has been investigated.

The analysis of open market operations, foreign trade policy measures, the use of foreign exchange reserves in foreign currencies to support the market and the peculiarities of domestic norms to foreign exchange controls, as the requirements of banks' clients in the implementation of foreign economic activity, have been analyzed. The recommendations for further currency regulation and state support programs are developed, which will develop import substitution and efficient currency regulation without signs of fictitious activity have been worked out.

Keywords: currency regulation, currency control, state support programs, open market, changes in volumes of mandatory bank reserves, monetary policy.

Актуальність проблеми полягає в тому, що при трансформації вітчизняного фінансового ринку та значному рівні курсових коливань за останні 3 роки, підбор та впровадження державних програм підтримки та валютного регулювання міжбанківського ринку є ключовими інструментами по забезпеченню державної стратегії розвитку та стабілізації валюти, збереження купівельної спроможності населення та збалансованості державного бюджету.

Формалізація наукових підходів у питаннях спрощення валютного регулювання та підвищення ефективності програм державної підтримки банківського сектору дозволить підвищити загальну економічну активність в країні, сприяти наповненню бюджетних надходжень та підвищенню

Аналіз останніх наукових досліджень. Питаннями валютного регулювання на міжбанківському ринку займалися такі науковці як М. Зверяков, С. Боринець, О. Боришкевич, В. Васильєва, О. Васильченко, А. Гальчинський, О. Дзюблюк, В. Козюк, М. Колодізєв, В. Міщенко, С. Міщенко, С. Мочерний, О. Л. Рябініна, О. Смолянська, В. Шелудько та інші. Поширені думки з питань стабілізації національного курсу валют висловлювали такі публічні діячі та науковці, як Б. Тімонькін, С. Мамедов, І. Юшко, Л. Неізнестна, Л. Петрашко, Л. Примостка, Л. Руденко.

Питання активізації програм державної підтримки банківського сектору у аспекті проведення валютних операції були досліджені наступними науковцями: В. Вітлінським, А. Гальчинським, А. Даниленком, О. Дзюблюком, І. Лютим, А. Мороз, П. Нікіфоровою,

А. Пересадою, О. Пилипченком, М. Пуховкіною, М. Савлука, О. Шаровим, В. Ющенком.

Проте на сьогоднішній день не вирішеними лишаються комплексні підходи до ситуативного втручання державного регулятора на валютному ринку, результати завданої підтримки через це не завжди є дієвими та ефективними.

Мета роботи: формалізація наукових та практичних підходів щодо застосування інструментарію підтримки національного курсу валюти, спрощення валютного регулювання та активізації угод на міжбанківському валютному ринку.

Викладення основного матеріалу дослідження. В економіках з ринками, що формуються, через низький рівень розвитку інших небанківських установ, банки постають єдиним джерелом залучення коштів бізнесом, тому незаперечною є важливість системи пруденційного регулювання та нагляду в забезпеченні стабільної роботи всієї фінансової системи.

Здатність держави оперативно впливати на обсяги грошової маси, кредитні ставки, валютний курс та економічну активність становить основи валютного та грошово-кредитного регулювання економіки. Виникнення необхідності частого втручання в валютну політику банківської системи пов'язане з подіями щодо очищення та трансформації ринку та ситуацією на сході України у 2014-2017 роках.

Протягом 2014-2015 років досить часто відбувалися оперативні заходи з утримання і стабілізації національного курсу валют, які стосувалися обмежень експортної діяльності у вигляді вимог щодо обов'язково продажу валютної виручки. Штучне пожвавлення пропозиції безготівкової валюти експортерів мало б стримувати різкі валютні коливання, проте панічні настрої населення та наявність «чорного» готівкового ринку знецінювали національну валюту щомісячно.

Оскільки «Законом України «Про банки і банківську діяльність» регламентовано набір заходів з валютної та монетарної політики для НБУ та пріоритети дотримання стабільності банківської і валютної системи, розглянемо їх окремо з коментаріями по можливості взаємодії у програмі комплексної підтримки валютного ринку [1].

Згідно визначення В.О. Джулай визначення термінів «фінансова стійкість» і «фінансова стабільність» банківського сектору економіки із

виокремленням і обґрунтуванням їх специфічних відмінностей, розглядається як забезпечення оптимального стану банківського сектору на певну дату чи виконання певних нормативів його функціонування. Фінансову стабільність розглянуто як забезпечення сприятливих умов для розвитку банківського сектору, прогнозування динамічних тенденцій зростання й уникнення криз у майбутньому. Врахування зазначених відмінностей сприятиме вибору диференційованих підходів до реалізації заходів антикризового управління та програм підтримки банківського сектору економіки[3].

Хвалінський С.О. обґрунтування комплекс методів підтримки стабільного стану банківського сектору на прикладі країн Східної Європи. Зокрема, автор розкрив ключову роль системи страхування депозитів в мережі фінансової безпеки Польщі, що є програмою підтримки на яку вітчизняним установ варто лише тільки розраховувати [11].

Проведемо дослідження основних регламентованих інструментів НБУ по валютному та грошово-кредитному регулюванню, та зважаючи на ситуацію яка склалася на вітчизняному валютному ринку у 2015-2016 роках сформуємо рекомендації для державного апарату комплексно у форматі причини виникнення – методи подолання.

У частині обслуговування імпортерів відбулися обмеження при задоволення клієнтських заявок на міжбанківському валютному ринку. Таким чином, штучно стримувався попит на валюту, що гальмувало економічну активність та розрахунки за товар, який не були в змозі оплатити імпортери.

Ключовим завданням НБУ є забезпечення покриття грошовою масою наявних в країні товарів та послуг, що у свою чергу забезпечить стійку купівельну спроможність національної грошової одиниці. Завдяки регулюванню на попит та пропозицію валюти НБУ має можливість регулювати курс валюти використовуючи такий інструментарій:

-Зміну норм резервування та облікової ставки для формування обсягів наявної готівки, що може спинити паніку та спекулятивну складову готівкового ринку, зокрема «неофіційного» обміну валют;

-Встановлення облікової ставки та здійснення документарних операцій на відкритому ринку також може зменшити пропозицію грошей в економіці;

- Вихід на міжбанківський ринок НБУ з валютними інтервенціями із узгодженим індикативним курсом або валютним коридором.

Останній інструмент який було застосовано у 2015 році при спробах стабілізувати ринок, це фіксований курс, що сам по собі спровокував спекулятивні настрої на готівковому ринку, обмежив надходження валютної виручки до країни через небажання бізнесу її заводити, так як різниця між готівковим курсом та фіксованим курсом на міжбанківському ринку складала на моменті до п'яти гривень на доларі США. Тому сам по собі даний інструмент без дієвих програм підтримки стабільності державним апаратом виявився недостатнім[3].

Зважаючи на те, що у державі на той час не було єдиного комплексного підходу по стабілізації національного курсу валюти, самими лише інструментами НБУ не було можливо провести ефективне регулювання.

Запровадження коригуючих інструментів НБУ при взаємодії з фіскальними та правоохоронними органами дозволило б запобігти значних диспропорцій на ринку банківських послуг у ході інтервенцій НБУ.

Хоча така група інструментів є поки що небагато чисельною і дієвою як попередня, проте головним позитивним моментом є те, що держава за допомогою таких інструментів може впливати на банківську діяльність, використовуючи свої авторитарні позиції впливаючи на спекуляції, фіктивність зовнішньоекономічних операцій при виводі валюти за кордон, пруденційний нагляд та систему відповідальності для менеджменту банку за ризикову та недобросовісну діяльність на МВРУ [6].

Враховуючи вказані методи та інструменти, які використовують у регулюванні банківської сфери, зазначено, що програми підтримки державного регулювання банківської діяльності спрямовані на упорядкування та імплементацію додаткових точок контролю у банківські операції на валютному ринку не лише через нормативні акти, а також і методи моніторингу за їх провадженням.

Комплексна взаємодія регулятора з органами, що протидіють незаконному виводу капіталу націлені на підтримку ефективною і прозорою діяльністю банківського сектору та забезпечення повернення клієнтських коштів. Запропоновано, щоб оперативні інструменти

державних органів були направлені проти фіктивності підприємництва та спекуляціям використовувалися постійно із узгодженням на системному рівні.

Вплив на грошові агрегати носить довгостроковий характер та не в змозі оперативно спинити розтрату валютних інтервенцій НБУ при спробах стабілізувати ринок.

Згідно досліджень Петренко К.В. ефективне регулювання банківської діяльності в умовах трансформаційної економіки неможливе без фінансового механізму регулювання, який формується на системній основі і базується на відповідній нормативно-правовій базі, розробляється і проваджується різними фінансовими інститутами за допомогою інструментів безпосереднього та непрямого впливу. Реалізація таких інструментів можлива лише при умові взаємного доповнення, а застосування одних виступає передумовою застосування інших[8].

Залежно від інституціонального походження програм підтримки валютного регулювання їх розрізняють як: інструменти бюджетної політики (органи законодавчої та виконавчої влади), інструменти грошово-кредитної політики (Національний банк України), інструменти страхування (Фонд гарантування вкладів фізичних осіб), контрольно-регулюючі (Міністерство внутрішніх справ, судова та виконавча служба).

Підтримка та контроль за діяльністю міжбанківського ринку з подвійним узгодженням є більш дієва, оскільки при постанові контрольно-регулятивного функціоналу між регулюючими установами, в тому числі і незалежними, вона виконує крім інших функцію мінімізації втрати купівельної спроможності національної валюти а також знецінення вкладів фізичних осіб і інституційної довіри до банків, при цьому задовольняється соціально-економічна спрямованість регулювання та стратегічна складова державної економічної політики [2].

Програми підтримки банківської системи України, мають базуватися на співпрацю банків лише з реальним сектором економіки, виконуючи функції розрахункового центру та активізації кредитування бізнесу, зокрема під програми пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю, що забезпечить валютні надходження, стабілізацію курсу валюти та додатковий прибуток у виді комісійного доходу до комерційних банків.

Хоча останні заходи НБУ були спрямовані на централізацію банківської системи, варто проводити диверсифікацію завдань Національного банку України при проведенні грошово-кредитної регулювання: на макрорівні - забезпечення фінансової стабільності країни та національної валюти; на мікрорівні - зростання банківської діяльності, застосовуючи економічні та адміністративні методи впливу на грошовий ринок, що має функціонувати у одному самому руслі [8,9].

Інструментарій валютного регулювання на міжбанківському ринку та імплементація програм державної підтримки у комплексі взаємодії різних органів влади має бути проведений по такому алгоритму, зображеному у таблиці 1.

Таблиця 1 - Алгоритм проведення програм державної підтримки валютної діяльності банку

| Черговість алгоритму | Характеристика | Часовий проміжок |
|----------------------|---|------------------|
| 1 | поетапний розподіл функцій наглядового органу в ході суміної інспекційної перевірки діяльності банків та їх клієнтів маркетмейкерів на МВРУ | 1 тиждень |
| 2 | Прийняття рішення по оперативному втручанням в валютні спекуляції чи запобіганню фіктивності угод; чітке розмежування підтримки та запобіганню зловживань; | 1 тиждень |
| 3 | фіксація на кожному етапі нагляду основних потреб у підтримці ринку чи конкретного банку та відповідне виділення найважливіших інструментів впливу у якості сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності, точкового послаблення/посилення валютного контролю за операціями які є у пріоритеті регулятора | 2 тижні |
| 4 | Виділення пріоритету на підтримку ефективності банківської операції від того, наскільки чіткими є поставлені перед наглядовими органами завдання, а також на взаємодію їх з органами, що розробляють економічну політику держави та здійснюють сприяння розвитку реального сектору економіки | 2 місяці |

Складено автором

Період здійснення даного алгоритму по сприянню розвитку та підтримки банків при їх роботі на МВРУ передбачено провадити, щоквартально. Перелік органів що може буди задіяний у даному випадку може поповнюватися Державним агентством з інвестицій, Державною службою статистики та іншими громадськими організаціями, які з одного

боку можуть давати сигнал про проблематику, а з іншого інформувати про необхідність заохочень. Запропоновані заходи передбачають включення набору індикаторів в математичну модель прогнозування банківських криз, в результаті чого одержимо показники, що мають найреалістичнішу моделюючу здатність для України. Використання такої моделі дозволить наглядовим органам своєчасно вжити оперативних заходів і запобігти кризі на міжбанківському валютному ринку [5].

У подальшому уникнення ринкової паніки і банкрутств системних банків протягом валютної кризи має запобігти: взаємодія всіх органів фінансової безпеки та нагляду, узгоджене фінансування проблемних установ, широке коло повноважень фонду гарантування вкладів при роботі з банками та населенням, в т.ч. взаємозаліки по юридичним особам з метою недопущення зловживань при реалізації майна банку.

Технологічно таку розширену програму підтримки банкам можна було б здійснити шляхом введення додаткового аналітично-виконавчого департаменту при НБУ, який би забезпечив моделювання процесів валюто утворення з урахуванням ведення реєстрів клієнтів зовнішньоекономічної діяльності із класифікатором реального сектор економіки. Основною метою його діяльності була б ідентифікація фіктивних компаній, яким би не давалося змога розкачувати ринок та заважати реальним товарним надходженням до країни, замість виводу капіталу та спекулятивних операцій.

Висновки. Таким чином, бачимо, що класичні інструменти регулятора по регулюванню валютного ринку не є дієвими та можуть бути здійсненими лише за рахунок комплексного, узгодженого поєднання з іншими органами влади та громадськості, як сигнал забезпечення стійкості фінансової системи. Сформований щоквартальний алгоритм взаємодії програм підтримки та валютного регулювання МВРУ забезпечить узгоджене регулювання ринку з клієнтських та банківських позицій, сформує пріоритети для попиту будуть надані у реальний сектор економіки для реальних закупівель товару, що покращить валютний баланс виключивши фіктивну діяльність та вивід капіталів як такий. Активізації угод на міжбанківському валютному ринку та поживлення валютної активності можливо лише при забезпеченні стабільності ринку, курсу та професійному антикризовому менеджменті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аль-Оста Салім А.-А. Суб'єктно-ієрархічний підхід до експортної діяльності суб'єктів господарювання / Салім Аль-Оста А.-А. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. — 2014. — 9(1). Ч. 3. — С. 63–67.
2. Дідкіська Л.І., Головка Л.С. Державн регулювання економіки: Навч. Посіб. — К.: Знання-Прес, 2010. — 209 с.
3. Джулай В.О. Роль антикризового управління в забезпеченні стійкості банківської системи України / В.О. Джулай // Фінансова сфера та її роль у зростанні конкурентних переваг національних економік: матеріали науково-практичної конференції. — Ч.І. — Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2009. — С. 377-380.
4. Міщенко В. І. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи / В.І. Міщенко, Р.С. Лисенко // Фінанси України. — 2009. — № 1. — С. 50-57.
5. Міщенко В. Інституційні засади державної підтримки банківського сектору в період кризи / В. Міщенко, С. Шульга // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 8. — С. 12-21.
6. Осадчук А.І. Обґрунтування стратегії забезпечення міжнародної конкурентоспроможності в сфері експортної діяльності підприємства / А. І. Осадчук // Управління розвитком. — 2015. — С. 101–106.
7. Панасюк Б.Я. Впровадження методів прогнозування і планування в умовах ринкової економіки. — К.: Глобус, 1995. -192 с.
8. Петренко К. В. Регулювання банківської системи України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Серія “Економіка”. Вип. 47–2011.- С.54-56.
9. Степаненко А.І. Актуальні питання банківського нагляду в Україні на сучасному етапі // Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. — К.: КНТЕУ, 2003. — С. 5–7.
10. Сущенко О. А. Формування підходу до кластерного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств в умовах глобальної конкуренції / О. А. Сущенко // Бізнес-інформ. — 2015.— С. 91-96
11. Хвалінський С.О. Основні індикатори-предвісники банківських криз в транзитивних економіках / С.О. Хвалінський // Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. Спеціальний випуск: Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні. — К.: КНЕУ, 2010. — С. 283-287.